

11. Центральний державний архів вищих органів України. – Ф. 342, оп. 14, спр. 2698. – 184 арк.
12. Смирнов Е.И. Медицина и организация здравоохранения (1947–1953 гг.) / Е.И. Смирнов. – М. : Медицина, 1989. – 432 с.
13. Терещенко Т.В. До питання про медичне обслуговування сільського населення Центральної України в період відбудови народного господарства (1943–1950 рр.) / Т.В. Терещенко, І.В. Перехрест // Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. ст. / Ін-т історії України НАН України. – К., 2003. – Вип. 7. – С. 231–240.
14. Центральний державний архів громадських об'єднань України. – Ф.1, оп. 24, спр. 126. – 163 арк.
15. Васютинский Н. Сеть и кадры медицинских учреждений Украинской ССР в пятой пятилетке / Н. Васютинский, В. Стахович. – К. : Медгиз, 1957. – 124 с.
16. Абрамович Л.И. Охрана здоровья и права женщин в СССР / Л.И. Абрамович, Е.Н. Щербина // Сборник законодательных и ведомственных актов. – М. : Медгиз, 1956. – 336 с.

Одержавно редакцією 12.06.2012

Прийнято до публікації 18.10.2012

Аннотація. *Гычка А.И. Состояние охраны здоровья матери и ребенка в украинской деревне в 1943–1956 гг. Статья представляет собой попытку раскрыть круг вопросов, связанных с развитием медицинского обслуживания сельского населения в послевоенные годы и положением охраны здоровья матери и ребенка в сельской местности в определенный период.*

Ключевые слова: *медицинское обслуживание, охрана здоровья матери и ребенка, послевоенный период*

Summary. *Gichka O.I. Condition of mother and child health in rural areas in 1943–1956 years. The article represents an attempt of the author to highlight a range of questions connected with the development of health services in rural post-war years and the situation of maternal and child health in rural areas during the indicated period.*

Key words: *health services, health of maternal and child, post-war period*

УДК: 355.292“1945/1946”

О.В. Суденко

ЗАХОДИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ЩОДО МАТЕРІАЛЬНО-ПОБУТОВОГО ТА ТРУДОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕМОБІЛІЗОВАНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ РАДЯНСЬКОЇ АРМІЇ У 1945–1946 рр.

У статті проаналізовано аспекти діяльності органів державної влади у справі вирішення питань матеріально-побутового та трудового забезпечення демобілізованих військовослужбовців Радянської армії у 1945–1946 рр.

Ключові слова: *демобілізація, працевлаштування, військовослужбовці, облаштування, недоліки, потреби*

Постановка проблеми. Дослідження, пов'язані з соціальними наслідками Другої світової війни в Україні, посідають значне місце в сучасній українській історіографії. У процесі вивчення повоєнного становища країни певний інтерес викликають питання побутових умов та морально-психологічного стану населення, постраждалого внаслідок війни.

Одним із чинників, що визначали особливості соціальної сфери повоєнного суспільства України, була демобілізація воїнів із лав Радянської армії. Перед органами державної влади тоді постали важливі завдання, що стосувалися матеріально-побутового облаштування та трудового забезпечення вчорашніх фронтівиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі аспекти зазначеного питання досліджували у своїх працях радянські науковці. У публікаціях А.Ф. Ларіна [1], Т.Т. Гриценко [2], Є.М. Савченка [3] розглянуті наслідки окупаційного режиму для українського народу, а також окреслені напрями допомоги органів державної влади верствам населення, постраждалим через війну. Важливими у дослідженні питань, що стосуються соціальної сфери повоєнного періоду, є праці М.В. Ковалю [4]. У доробку таких науковців, як І.В. Рибак [5], В.І. Юрчук, І.П. Кожукало [6], В.Н. Донченко [7], П.І. Денисенко [8], М.В. Гагаєв [9], проаналізовані напрями роботи партійних органів щодо питань соціальної допомоги та працевлаштування демобілізованих бійців.

Серед дослідників пострадянського періоду варто назвати Л.В. Ковпак [10], І.В. Перехрест [11], які у своїх публікаціях висвітлюють проблеми післявоєнного суспільства

та налагодження мирного життя на українських землях. Отож, аналізуючи літературу, яка торкається питань соціального забезпечення різних верств населення постраждалих унаслідок війни, потрібно зазначити, що багатоаспектність цієї проблематики потребує подальшого вивчення.

Мета. Аналіз діяльності органів державної влади у справі вирішення питань матеріально-побутового та трудового забезпечення демобілізованих воїнів Радянської армії у 1945–1946 рр.

Виклад основного матеріалу. Політика надання пільг воїнам-фронтовикам була започаткована сталінським керівництвом задовго до завершення бойових дій. Отак, 22 січня 1943 р. ЦК ВКП(б) прийняв рішення "Про заходи поліпшення роботи радянських органів та місцевих партійних організацій по наданню допомоги сім'ям військовослужбовців". Виконуючи це рішення, ЦК Комунпартії України та уряд УРСР створили управління, а при облвиконкомках відділи з державного забезпечення і побутового влаштування сімей радянських воїнів та інвалідів війни. У 1944 р. одночасно з виплатою допомоги та пенсій, держава почала надавати допомогу сім'ям військовослужбовців. У грошовому виразі ці пільги перевищували мільярд карбованців. До 1 жовтня 1945 р. в Україні було виплачено 3269 млн крб пенсій та допомоги сім'ям воїнів Радянської армії [8, 150].

Масова демобілізація воїнів із лав Радянської армії розгорталася в кілька хвиль і тривала майже 3 роки. Звільнення з армії першої черги, тринадцяти старших вікових груп, було передбачено Законом про демобілізацію, ухваленим Верховною Радою СРСР 23 червня 1945 р. [7, 8]. Друга хвиля демобілізації з армії, ще десяти вікових груп, почалася у вересні 1945 р. Третя черга проходила в травні-вересні 1946 р. [7, 10].

Літом та восени 1945 р. у містах і селах республіки відбулися святкові зустрічі демобілізованих першої черги. Відповідно до Закону про демобілізацію, місцеві органи влади були зобов'язані протягом місяця забезпечити колишніх воїнів роботою, житловою площею, паливом, будівельними матеріалами [10, 10]. Визначені завдання систематично обговорювалися на засіданнях бюро обкомів, райкомів і міськкомів партії, первинних парторганізацій. У ряді районів були прийняті конкретні рішення з цих питань. Отак, станом на 5 серпня 1945 р., Липовецький райвиконком Вінницької області виділив 40 корів сім'ям військовослужбовців. У колгоспах цього ж району проводилися заходи зі створення фондів допомоги демобілізованим воїнам. У Козятинському районі з 4-х поданих заяв від демобілізованих із проханням про надання квартир – 3-м особам було негайно надане житло, а одне приміщення відремонтували. Проводився ремонт будівель сімей, які очікували демобілізованих у колгоспах сіл Янковці, Пиковець, Махаринці, Родзівівівка та ін. [12, 35]. За даними по Чернігівській області, станом на 3 серпня 1945 р., прибуло 2055 демобілізованих, яким була надана наступна допомога: вручено ключі від 6 нових і 90 відремонтованих квартир, зведено 50 нових будинків, відпущено лісоматеріалу на побудову 94 будинків, 21-й особі була надана допомога в придбанні худоби [12, 39]. У Васильківському районі Київської області було проведено обстеження матеріального стану демобілізованих бійців. У результаті 29 осіб отримали допомогу зерном, лісоматеріалами, паливом [12, 47].

Робота органів державної влади з надання матеріальної допомоги демобілізованим воїнам активно проводилася протягом усього 1946 р. У Одеській області лише в січні-лютому 1946 р. було видано 13983 квартири, зведено 139 нових будинків, відпущено 52987 куб. лісоматеріалів, надано 1000 крб грошових позик. Також демобілізовані отримали 740 голів худоби, 28241 т палива, а 7946 осіб – взуття та одяг [13, 5]. Згідно з даними по Житомирській області, станом на 31 травня 1946 р., демобілізованим було відремонтовано 4730 й видано 5025 квартир, зведено 1510 будинків, відпущено 65615 с/м будлісоматеріалів, 18420 с/м дров, 720 т торфу, їм надали 3656500 крб грошових позик, 375 голів худоби [14, 13]. У Кіровоградській області демобілізовані воїни другої та третьої черги отримали наступну допомогу: їм відремонтували 3019 й видали 1326 квартир, звели 716 будинків, відпустили 47603 куб. лісоматеріалу, 24912 куб. дров, 11028 ц вугілля та соломи, надали 4402700 крб позик. Також демобілізованими було отримано 151 голів худоби, 161830 кг зерна. 13461 особа отримали продовольчу допомогу [14, 34]. Велику роботу з виконання Закону від 23 червня 1945 р. провели партійні, радянські та господарчі органи Дніпродзержинська Дніпропетровської області: видали 483 й відремонтували 389 квартир, надали 1588,8 т палива, 5610 м мануфактури, 76,5 т продовольчих товарів, близько 90 тис. крб.

На промислових підприємствах Попаснянського району Ворошиловградської області були організовані цехи, які випускали продукцію для громадського користування. Ця продукція відпускала в першу чергу демобілізованим, інвалідам війни, сім'ям військовослужбовців, зокрема й загиблих. Цим категоріям населення надавалася також допомога продовольчими та промисловими товарами, паливом, худобою [6, 204].

У зв'язку з великим обсягом робіт із відбудови житлового та комунального господарства міст і сіл Української РСР ЦК КП(б)У та РНК УРСР звернулися з пропозицією до ЦК ВКП(б) та РНК СРСР про створення в Україні Наркомату житлово-цивільного будівництва. Таке відомство було створено. На нього поклали обов'язки з проектування й будівництва житла і заводів, виробництва облицювальних матеріалів, будівельних деталей, санітарно-технічного й домобудівного устаткування тощо.

З першого дня своєї діяльності Наркомат житлоцивільбуду УРСР в міру визволення областей України розгортав сітку будівельно-монтажних організацій. Отак, на 1 січня 1945 р. наркомат об'єднав 30 будівельно-монтажних трестів та обласних будівельно-монтажних управлінь, 2 науково-дослідні інститути з проектування цивільного і промислового будівництва, один вуз, 8 будівельних технікумів та 2 школи прикладного мистецтва. Відбудовою житлового фонду міст займалися також усі союзні промислові наркомати, які мали на території УРСР свої підприємства [8, 140–141]. Зокрема, більша частина житлового фонду м. Сталіно й Сталінської області була зруйнована, тому в невеликих містах і робітничих селищах демобілізованим без сімей надавали кімнати в гуртожитках, а сімейним – окремі квартири. Також в області були створені бригади з облаштування та ремонту житла сімей демобілізованих. Невирішеним залишалось питання з кредитуванням, адже по лінії банків не були дані вказівки на місцях щодо цього питання. Військовими відділами райкомів щонеділі проводилося інформування стосовно прибуття фронтників, про хід розміщення їх по квартирам, працевлаштування. Було налагоджено облік військовослужбовців, які прибували [12, 55].

Одним із нагальних питань повоєнного облаштування фронтників було їхнє працевлаштування. В областях, містах і районах були створені спеціальні комісії з їхнього прийому та працевлаштування, які очолювали секретарі партійних комітетів [6, 43]. Потрібно також зазначити, що саме фронтники були основним джерелом поповнення рядів робітників, тому органи державної влади надавали питанню працевлаштування демобілізованих першочергового значення. У результаті проведеної радянськими та партійними органами роботи в цьому напрямку, більшість із тих, хто повернувся з фронту, були притягнуті до політичної та суспільно-господарчої діяльності. Так, із загальної кількості демобілізованих, які повернулися в Чернігівську область (2055 осіб), частина відразу була назначена на роботу, а саме: на партійно-комсомольську – 3 особи, радянську – 48 осіб, адміністративно-господарську – 15 осіб, в галузі промисловості – 22 особи, транспорту – 14 осіб, сільське господарство – 482 особи [12, 38]. У Васильківському районі Київської області з 96 демобілізованих було працевлаштовано 63 особи [12, 47]. У Харківську область прибула 64051 особа. З них 40503 особи, які повернулися до 1 листопада 1945 р., повинні були на момент перевірки працевлаштуватися. Фактично ж, на 1 грудня 1945 р., уже було працевлаштовано 41185 осіб. Із них 27702 особи, або 64,2% в сільському господарстві [15, 60]. В Одеську область демобілізованих першої черги прибуло 77900 осіб. Із них 73851 особу, або 94,8%, було працевлаштовано. В Одесу повернулися 24069 осіб – було працевлаштовано 21930 осіб, або 93,9% [13, 71]. За даними архівних документів по Житомирській області, з 77381 особи, було працевлаштовано 76850 осіб, або 99,3%. Більшість демобілізованих офіцерського складу назначалися на партійно-радянську роботу [14, 13]. За даними Дніпропетровської області, з початку демобілізації прибуло 101323 особи, з них 8271 особа – офіцери. Працевлаштовано або відіслано на навчання 6566 осіб офіцерського складу й 89147 осіб сержантського та рядового складу [14, 54–55].

Активну роботу з працевлаштування демобілізованих було проведено партійними організаціями Ворошиловградської області. Згідно з постановою бюро обкому від 4 лютого 1946 р., Попаснянський райком партії створив комісію, яка займалася питаннями працевлаштування й надання матеріальної допомоги колишнім бійцям. Для фронтників були створені курси кондукторів, кочегарів, помічників машиністів, нормувальників та інших професій [6, 204].

Зважаючи на нестабільність та труднощі повоєнного періоду, мали місце факти, коли демобілізованим несвоєчасно надавалася жилплоща та матеріальна допомога, з запізненням видавали паспорти. Це відтермінувало працевлаштування. Така ситуація спостерігалася, зокрема, у містах Запорізької області [16, 27]. Незадовільно відбувалося забезпечення демобілізованих квартирами у Житомирській області: з 1094 осіб, які потребували житлової площі, було задоволено потреби 877 осіб, або 80,17% [15, 54]. У Вінницькій області взагалі не працювала комісія з працевлаштування демобілізованих.

Як правило, усіх демобілізованих направляли до себе в село і тільки на 3–5 день вони повинні були з'явитися у сільради, а на 6–7 день – у район для прийняття на облік. Тому дані про демобілізованих часто були заниженими проти фактичного стану справ.

Мали місце й такі негативні випадки, коли демобілізовані протягом довгого періоду не влаштувалися на роботу з власного бажання. Так, станом на 5 серпня 1945 р., за даними Вінницького облвійськкомату і військового відділу обкому КП(б)У, в регіон прибуло 1353 демобілізованих, із них: сержантського складу – 104 особи, рядового складу – 1249 осіб [12, 33]. Більшість демобілізованих відмовилися від посад, які їм пропонували. Так, в Шаргородському районі було зареєстровано 117 демобілізованих, з яких працевлаштувати вдалося лише 9 осіб. У Шпиківському районі було зареєстровано 63 демобілізованих, а працевлаштовано тільки 4 особи [12, 34–35]. Згідно з відомостями Ружинського району Житомирської області, демобілізований майор Пасічник відмовився від запропонованих йому посад директора маслозаводу, парторга МТС, військового керівника школи [14, 13]. Загалом, за даними по 22-м областям УРСР, на грудень 1946 р., не працевлаштованими залишалася 37178 осіб фронтовиків [17, 1].

Повернувшись із фронту, демобілізовані намагалися влаштуватися на роботу за спеціальностями, що одержали до війни. Водночас, було розгорнуто широку мережу курсів, шкіл із професійної підготовки та перепідготовки кадрів, широко застосовувався метод бригадно-індивідуального навчання. Приміром, у Харківській області з 131670 демобілізованих 124325 осіб було влаштовано на курси та в навчальні заклади.

У перший повоєнний рік було встановлено 8-годинний робочий день, відмінені обов'язкові понадурочні роботи, відновлені чергові та додаткові відпустки.

У роки повоєнної відбудови гостро постала проблема забезпечення промислового комплексу кадрами робітників та спеціалістів, особливо на відбудову Дніпрогесу, шахт Донбасу, «Запоріжсталі», «Азовсталі», машинобудівних заводів Харкова, Києва та інших міст УРСР [10, 10–11]. Організований набір робітників здійснювало Міністерство трудових резервів через свої контори, а також місцеві органи виконавчої влади. Зважаючи на потребу у кваліфікованих кадрах, збільшувалася мережа шкіл фабрично-заводського навчання (ФЗН), ремісничих і заводських училищ [10, 12]. Партійні та радянські органи розгорнули підготовку будівельних кадрів. За короткий термін було підготовлено кілька тисяч бригадирів і майстрів колгоспних будівельних бригад, організовано численні короткотермінові курси будівельників у всіх районах і областях. Для підготовки спеціалістів сільського будівництва вищої кваліфікації в Україні було створено 8 технікумів та Інститут інженерів сільськогосподарського будівництва, однорічні курси техніків, на яких навчалася близько 5,5 тис. осіб [3, 65].

Колишні фронтовики мали змогу отримати вищу освіту у ВНЗ України. Діяльність вишів була відроджена (поновлена) за короткий термін. Якщо на січень 1944 р. в Україні працювало близько 40 ВНЗ із невеликим контингентом студентів, то на початок 1945/46 навчального року вже діяло 154 вишів, де навчалася 137 тис. студентів (близько 70% довоєнної кількості). Одночасно було відкрито нові ВНЗ: у Києві – автошляховий та інженерів цивільного будівництва, в Харкові – інженерно-будівельний та технологічний інститут будівельних матеріалів. У Чернівцях було відкрито медичний інститут.

У 1945/46 навчальному році в деяких ВНЗ відкрилися нові факультети для підготовки відповідних спеціалістів. У Дніпропетровському індустріальному інституті вперше в Україні почали готувати спеціалістів з обладнання коксохімічних та металургійних заводів, спеціалістів внутрізаводського транспорту та гірничорудних розробок, у Львівському політехнічному інституті – спеціалістів з технології переробки нафти. У Київському університеті відкрили механіко-математичний та філософський факультети, а також факультет міжнародних відносин. У студентських колективах були люди різного віку та стану, з різним життєвим досвідом. Значною серед них була кількість фронтовиків та інвалідів війни. [8, 148-149].

Більшість вчорашніх фронтовиків демонстрували відмінні показники в роботі та ставали ініціаторами відбудовних робіт 4-ї п'ятирічки. Так, у колгосп “Красное знамя” Любецького району Чернігівської області прибули демобілізовані Халіманенко, Курач та Дідок. Усі вони на другий день пішли до голови колгоспу й заявили йому: “Давай нам работу, голова, время сейчас такое, что отдыхать некогда, да и соскучились мы по работе” [12, 38]. У Запоріжжі демобілізований Калашніков працював на заводі №478 токарем і виконав місячну норму на 400%, за що отримав 2300 крб премії. Демобілізований Скрипник, працюючи на цьому ж заводі слюсарем, виконав норму на 230–250%. Фронтовик Жданов, також слюсар, але з заводу “Комунар”, виконував норму на 280–300% [16, 27].

Унаслідок демобілізації з лав Радянської армії комуністів і прийому в партію нових активістів у перші повоєнні роки, партійні організації України швидко оновлювалися. Фронтовиків найчастіше висували на партійну роботу в рідних містах. Вони нерідко складали основний контингент керівників у новостворених партійних і радянських організаціях [6, 266]. Отак, на Полтавщині 47 колишніх солдатів і офіцерів працювали в партійних органах, 22 особи – в комсомольських, а 161 особа була назначена головами колгоспів, 52 особи – головами сільрад [9, 55]. У Харківській, Одеській, Сталінській і Полтавській областях, до листопада 1946 р., із числа демобілізованих комуністів на керівну роботу було висунуто майже 28,5 тис. осіб [6, 266].

Висновки. Підсумовуючи проаналізовані факти, зазначимо, що піклуючись про задоволення матеріально-побутових потреб та працевлаштування вчорашніх воїнів-фронтовиків, державні органи докладали певних зусиль, аби поліпшити їхнє становище в тяжких умовах повоєнного часу. Звичайно, в їхній діяльності існували й негативні явища, які почасти були наслідком безініціативності самих демобілізованих.

Список використаної літератури

1. Ларін А.Ф. До питання про матеріально-побутове постачання населення України (1943–1945 рр.) / А.Ф. Ларін // Укр. іст. журн. – 1978. – № 5. – С. 102–106.
2. Гриценко Т.Т. Піклування партії та уряду про інвалідів вітчизняної війни та сім'ї фронтовиків у 1943–1945 рр. / Т.Г. Гриценко // Там само. – 1973. – № 3. – С. 72–79.
3. Савченко Є.М. Сільське і колгоспне будівництво на Україні в перші післявоєнні роки / Є.М. Савченко // Там само. – 1962. – № 3. – С. 63–70.
4. Коваль М.В. Все для Перемоги: подвиг трудящих України у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. / М.В. Коваль. – К. : Наук. думка, 1970. – 195 с.
5. Рибак І.В. Стан соціально-побутової сфери українського повоєнного села (1946–1955 рр.) / І.В. Рибак // Укр. іст. журн. – 1994. – № 1. – С. 65–72.
6. Юрчук В.И. Коммунистическая партия во главе всенародной борьбы за восстановление и развитие народного хозяйства Советской Украины (1946–1950 гг.) / В.И. Юрчук, И.П. Кожукало. – К. : Политиздат Украины, 1986. – 365 с.
7. Донченко В.Н. Демобилизация советской армии и решение проблемы кадров в первые послевоенные годы / В.Н. Донченко // История СССР. – 1970. – № 3. – С. 97–102.
8. Денисенко П.І. Комуністична партія України – організатор відбудови народного господарства республіки (1943–1945 рр.) / П.І. Денисенко. – К. : Політвидав України, 1968. – 176 с.
9. Гагаєв М.В. Партійні організації Полтавщини на чолі відбудови народного господарства області в 1943–1945 рр. // Укр. іст. журн. – 1973. – № 6. – С. 55–59.
10. Ковпак Л.В. Найближча історія: Україна 1945–2000 рр. / Л.В. Ковпак. – К. : Наш час, 2007. – 247 с.
11. Перехрест І.В. Санітарно-епідемічний стан в сільській місцевості України та заходи щодо його покращення в перші повоєнні роки (1943–1945 рр.) // Укр. селянин: 36. наук. пр. – Черкаси, 2005. – Вип. 9. – С. 237–242.
12. Центральний державний архів громадських об'єднань і організацій України. – Ф. 1, оп. 83, спр. 62. Справки, сведения по вопросам боевой деятельности войск МПВО, выполнения закона о демобилизации старших возрастов личного состава действующей армии по областям (1 января 1945 г. – 25 октября 1945 г.). – 71 арк.
13. Там само. – Спр. 71. Информации, справки, переписка по вопросам выполнения закона о демобилизации, трудоустройстве инвалидов Отечественной войны (27 апреля 1945 г. – 17 марта 1947 г.). – 190 арк.
14. Там само. – Спр. 90. Справки и переписка по вопросам трудоустройства и материального обеспечения инвалидов Отечественной войны, состояния политработы среди демобилизованных учета военнообязанных (9 апреля 1946 г. – 23 декабря 1946 г.). – 26 арк.
15. Там само. – Спр. 25. Докладные записки, информация, переписка ЦК КП(б)У с обкомами КП(б)У о проделанной работе по улучшению материально-бытового положения семей военнослужащих, инвалидов Отечественной войны и устройстве на работу демобилизованных (5 декабря 1944 г. – 10 января 1946 г.).
16. Там само. – Спр. 58. Докладные записки, информация, справки о ходе выполнении Закона о демобилизации из Красной Армии, оказании материальной и медицинской помощи инвалидам Отечественной войны (20.12.1945 г. – 26.12.1946 г.). – 256 арк.

17. Там само. – Оп.23, спр.4891. Отчеты, докладные записки информации обкомов КП(б)У, министерства социального обеспечения УССР и военного отдела о состоянии трудового устройства, материально-бытового обеспечения и политической работы среди инвалидов Отечественной войны, демобилизованных воинов Советской армии – 245 арк.

Одержавно редакцією 16.06.2012
Прийнято до публікації 18.10.2012

Аннотация. Суденко О.В. Мероприятия органов государственной власти относительно материально-бытового и трудового обеспечения демобилизованных военнослужащих Советской армии в 1945–1946 гг. В статье проанализированы аспекты деятельности органов государственной власти в деле решения вопросов материально-бытового и трудового обеспечения демобилизованных военнослужащих Советской армии в 1945–1946 гг.

Ключевые слова: демобилизация, трудоустройство, военнослужащие, обустройство, недостатки, потребности

Summary. Sudenko O.V. Actions of the organs of state power towards material and labour maintaining the demobilized servicemen of the Soviet army in the years 1945–1946. The article analyzed aspects of the public authorities in addressing the issues of Material and labor of demobilized soldiers of the Soviet Army in 1945–1946.

Key words: demobilization, employment, military personnel, equipment, deficiencies and needs

УДК: 94(477)“1960/1980”:640.43

О.М. Радченко

ІНОЗЕМНИЙ ТУРИЗМ У РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ ПРИЙОМУ ТУРИСТІВ ІЗ НДР ЯК ДЗЕРКАЛО “РОЗВИНУТОГО СОЦІАЛІЗМУ”

На основі аналізу широкого кола архівних та опублікованих джерел, а також наукової літератури досліджено діяльність провідної організації з прийому іноземних туристів в Українській РСР “Інтурист” та туристичної фірми НДР “Райзебюро”. Особливу увагу приділено звітам керівників туристичних груп періоду “перебудови”.

Ключові слова: “Інтурист”, “Райзебюро”, УРСР, гідди-перекладачі, програми перебування, звіти керівників туристичних груп

Постановка проблеми. Історія ХХ ст. дедалі більше привертає увагу дослідників. Нові джерела, що вони їх уводять до наукового обігу, дають змогу якісно інакше оцінювати події, про які громадськість має досить повне уявлення. Цю статтю написано за підтримки Німецької служби академічних обмінів (DAAD) із залученням фондів Федерального архіву в Берліні (Bundesarchiv in Berlin), фахової літератури в Державній бібліотеці Німеччини в Берліні (Staatsbibliothek in Berlin) та бібліотеки університету ім. Ф. Шиллера в Йені.

Мета. Простежити стосунки між головними структурами з іноземного туризму Радянської України та Східної Німеччини, а саме “Інтуристом” та “Райзебюро”, а також проаналізувати сприйняття німецькими туристами соціально-політичного стану УРСР кінця 80-х рр. минулого сторіччя, зокрема у 1989-му, в рік падіння Берлінської стіни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд наукової літератури з історії туризму в Центральній та Східній Європі свідчить про значний інтерес авторів до іноземного туризму з огляду на його політичні, соціально-економічні, культурні умови й наслідки. Історії туризму присвятили свої праці такі Хееке, Крістіан Ноак, Хассо Шподе, Хайке Вольтер [1]. Однак є лише одна монографія про іноземний туризм у радянських (балтійських) республіках – німецької авторки Моніки Хеннінгсен [2].

Праці російських та українських дослідників здаються менш критичними, адже значною мірою вони продовжують радянські традиції історіографії, коли замовчувалися глибинні структурні суперечності [3]. Значним кроком вперед є доробок Олексія Попова з проблем туризму в Криму, а також подорожей радянських громадян до Німецької Демократичної Республіки (далі – НДР) [4].